

นิราศไปจังหวัดตรัง

อามานี อาบูคอแล

เรื่องย่อ: นิราศไปจังหวัดตรัง

นิราศไปจังหวัดตรังแต่งโดย คลั้ง สุขะบุณณะพันธ์ แต่งเมื่อพ.ศ. 2496 โดยกวีได้เดินทางจากจังหวัดสงขลาไปยังจังหวัดตรัง การเดินทางครั้งนี้กวีเดินทางด้วยเรือและรถไฟ การเดินทางด้วยเรือของกวีนั้นเริ่มจากสงขลาและสิ้นสุดที่พัทลุง และเริ่มเดินทางด้วยรถไฟที่สถานีบางแก้วเพื่อไปยังจังหวัดตรัง ซึ่งเป็นเป้าหมายในการเดินทางของกวีในครั้งนี้

เช้าวันเสาร์ที่ 9 กุมภาพันธ์ ปีเพาะ กวีลงเรือหน้าโรงอิฐ ยกมือไหว้ ขอเดชาเทพารักษ์ไหว้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ให้ดูแลรักษาหญิงสาวผู้เป็นที่รักที่กวีจากมา

เมื่อถึงบางหมอ กวีก็ล่าวว่ารู้สึกอ่อนนุ่มในใจ และกล่าวว่าเรียกบางหมอ แต่ไม่เห็นมีหมอดังชื่อ เห็นโรงเตาเผาอิฐ ตั้งอยู่ติดชายทะเล กวีก็ล่าวถึงเจ้าของชนพื้นก่อไฟ ควันขึ้นทางทอเป็นช่อ แต่ลำบากยากเหลือไหล เหลือไม่แห้ง เอาฟืนแหย่ไปเผาจนสุก และกวีก็ล่าวว่าพึงรำพันว่าที่พัทลุงพรากจากนุชสุดกังวล ในอกร้อนเริงเหมือนไฟเผา

ถึงแหลมจากข้างฟากขวา กวีบรรยายว่า เห็นคนแออัดเป็นจำนวนมากเรียงตามชายน้ำ เห็นคนบนตลิ่งวิ่งสลอนที่บ้างหาบของซื้อขาย บ้างได้กำไรบ้างขาดทุนบ้างพายเรือมาหาของกิน บ้างดักโปงพาง

กลางทะเล ซึ่งเป็นการทำมาหากินที่ไม่ได้หยุด กวี
 จำพันถึงหญิงสาวมากระทั้งพ้นจากถิ่นวัด ที่เขา
 เรียกบ้านแหลมจากปากกรอ กวีบรรยายว่าวัดแห่งนี้
 มีรูปพระใหญ่ที่นอนเป็นแท่นยาว โดยประมาณ
 20 วา ซึ่งอยู่ระหว่างการสร้าง ยังไม่สำเร็จผล กวี
 กล่าวว่ารูปพระมีความสวยงามอย่างไม่มีวัดไหน
 เปรียบได้ ที่แห่งนี้ย่อมเป็นที่เกิดศรัทธาประชาชน
 กวีได้กล่าวถึงความดีของผู้คิดสร้าง ที่ได้จัดการ
 ทำความดี ปลูกสร้างโรงพระที่สวยงาม ในการสร้าง
 ครั้งนี้ได้บรรทุกหินมาจากเกาะยอ แม้การทำใน
 ครั้งนี้มีความเพียร แต่ได้เกิดอุปสรรคมาขัดขวาง
 เนื่องจากมีลมพัด ทำให้สิ่งก่อสร้างเกิดชำรุด ทั้ง
 หลังคาและแบบแผนต่าง ๆ ก็พังทลาย กวีกล่าวว่า
 นำสงสารท่านอุสาคิดทำสิ่งดี ๆ แต่ต้องเสียไปอย่าง
 น่าใจหาย ทำให้ไม่สมหวังดังความประสงค์ ในครั้ง
 นี้จึงสูญเสียโรงอุโบสถ เสียพระนอน และเสียน้ำพัก
 น้ำแรง การสูญเสียจึงทำให้ผู้คิดสร้างเศร้าหมอง
 และเจ็บไข้จนป่วย อาการหนักจนทรุด ในที่สุดก็ตาย
 จากโลกไปสู่สวรรค์อันเหมาะสม เพราะความหวัง
 ในความดี ยังเหลือเพียงแต่พระที่เป็นเจ้าอาวาสที่
 ปกครองวัดอย่างเย็นยง ก่อนจะพ้นวัดนี้ไปก็ไม่ได้
 กราบไหว้แล้วลงเรือไปติดตามแม่น้ำ

ถึงบ่อหว่า กวีได้รำพันถึงหญิงสาวว่าโดดเดี่ยว
 มาจากรัก และบรรยายถึงภาพชาวบ้านว่า ดูชาวบ้าน
 บ่อหว่าไม่มัวหมอง เขาทำกินกันผาสุกสนุกสบาย
 บ้างหาของที่ต้องการบรรทุกลงเรือพาไปขาย และ
 กวีได้เปรียบกับตนว่า เราทุกข์หนักพวยไปตามน้ำ
 ไม่ได้ขายให้เขาบรรเทาเลย มาซื้อรักที่บ้างเกิด
 นางเคย มาช่วยเอาให้เบาเรือ เมื่อกวีพายเดินทาง
 มาถึงปากจา ซึ่งเป็นที่ที่ลำบากเนื่องจากน้ำมีระดับตื้น
 ทำให้ต้องเข็นเรือกันอย่าลำบาก

กวีเดินทางมาถึงท่าเนียน กวีได้รำพันถึงหญิง
 สาวที่จากมา และกวีได้บรรยายถึงผู้คนในที่แห่งนี้
 ว่า เขาทำการจับปลาหากินอย่างทุจริตและไม่มีจิต
 เมตตาปลาทั้งหลาย ซึ่งเป็นการเอาชีวิตมาเลี้ยงชีวิต
 อย่างไม่คิดละอาย กวีได้กล่าวอีกว่า เมื่อตัวตายคง
 ตกนรก กวีได้หวนนึกถึงหญิงสาวที่จากมาว่า หาก
 นื่องอยู่เมืองสงขลาแล้วเกิดพลาตพลั้งมีใครคว่ำไป
 เช่นปลานี้ที่ตายจริง

เมื่อกวีเดินทางมาถึงท่าโหนดที่พักค้างคืนนั้น
 ย่างถึงเดือนสิบเอ็ดเสด็จพรรษา แรมหนึ่งค่ำเป็น
 วันที่กวีได้เดินทางถึงท่าหยี กวีบรรยายว่า บ้านนี้
 อัจฉรย์ เขาทำไร่ทำกันอย่างผาสุก ซึ่งแต่ก่อนชาว
 ท่าหยีตัดไม้เป็นการหาเลี้ยงชีพ และจะมีการบรรทุก
 ไม้ลงเรือใหญ่ โดยมีกรรมกรรับจ้างแบกหาม

เมื่อมาถึงวัดแห่งหนึ่ง กวีกล่าวว่า ไม่เห็นสงฆ์
 ปฏิบัติศีล ในพื้นที่วัดแห่งนี้สกปรกมาก พวก
 ชาวบ้านไม่มีความตั้งใจและมุ่งหมาย ทำให้วัด
 ต้องร้างรอาอยู่เป็นเวลานาน ซึ่งเป็นวัดร้าง ไม่มีพระ
 ชี และสงฆ์

กวีพายเรือมาถึงเกาะแก่ง กวีกล่าวว่าในบ้าน
 นี้ไม่มีสิ่งอื่นขายนอกจากไม้เป็นจำนวนมาก ทาง
 ชายคลองมีไม้กองเหมือนกำแพง กวีกล่าวว่า ชาวบ้าน
 นี้เห็นที่ไม่ขัดสนเพราะเป็นคนขยันไม่เกียจคร้าน

ถึงท่าเตื่อนกวีกล่าวว่า เมื่อแต่ก่อนมีเตา

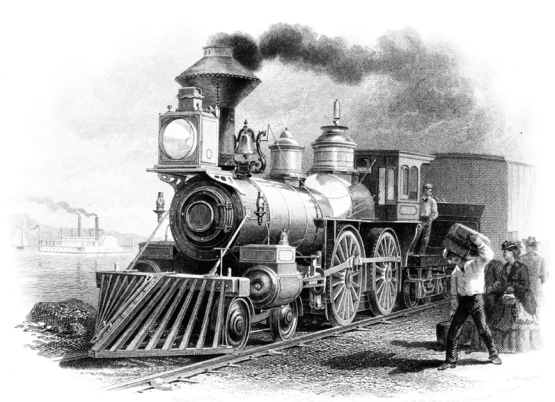
เนื่องจากเขาเผ่าอิฐ แต่ตอนนี้หมดกำลังหมดทุน หมดความพยายาม หมดมานะ ทำให้ต้องเห็นเตาร้าง กวีได้เปรียบเตาร้างกับการที่ตนต้องร้างจากหญิงสาว มาในครั้งนี้

ถึงปากพะยูน กวีบรรยายว่าเห็นอิสลามแออัด เป็นจำนวนมาก เขาหาปลาขายเพื่อเลี้ยงชีพตน โดยเขาทุกโพงพาง แห อวน ซึ่งเป็นอุปกรณ์หาปลา ได้ปลาทั้งตั้งเป็นกอง ส่งกลิ่นคาวเข้าจมูก ปลาหลากหลายชนิดที่เขาขาย

เมื่อมาถึงปากพล กวีพาเรือเข้าจอดที่ท่าเรือ กวีบรรยายว่าทางช้างหน้าพายุลำบากเนื่องจาก ไม่มีญาติมิตร เพื่อสนิท และไม่รู้จักใคร ที่ตรงนี้มี ญาติมิตรเป็นจำนวนมาก พอได้พักก่อนจะเดินทางต่อ

การเดินทางต่อของกวีนั้นเพื่อจะไปสถานีรถไฟ ในการเดินทางครั้งนี้มีเด็กชายเป็นคนแนะนำการเดินทาง รถไฟมาถึงสถานีที่กำหนดในเวลาสี่โมงเศษ สถานีแห่งนี้คือสถานีบางแก้ว นายสถานีถาม กวีว่า ทั้งสองคนจะไปตำบลไหน ทั้งสองคนตอบว่า ไปเมืองตรัง นายสถานีว่า วันนี้ไม่มีรถ ทราบดังนั้น ทั้งสองก็เศร้าหมอง นายสถานีว่าอย่าเศร้าหมอง รุ่งเช้าก็มีรถหรือรถหนาน อาหารการกินก็ไม่ขาด ฉันจะจัดเอาไว้ให้ไม่ทรมาน ได้ฟังอย่างนั้นกวีก็กล่าวว่า ตนก็ขึ้นบาน ทานเมตตาเอ็นดูฉันผู้เดินทาง พอรุ่งเช้า ก็านาฬิกาที่รอรถไฟ เพื่อไปกันตั้ง และยกมือไหว้ ลานายสถานี

ระหว่างนั่งรถไฟกวีได้บรรยายภาพระหว่างทาง ว่าเห็นพวกแจ็กเทศ ฝรั่งเศส นั่งเก้าอี้สูบบุหรี่และคุยกัน ตั้งเก้าอี้เรียงรายชายทาง และสำหรับในรถไฟกวีได้ บรรยายว่ามีห้องน้ำเสร็จสรรพครบถ้วนสำหรับ ปลดทุกข์ ในรถไฟมีติดประกาศกฎต่าง ๆ ที่ต้อง ปฏิบัติ คนขึ้นลงต้องอ่านบังคับ เมื่อรถเคลื่อนออกจากบางแก้วไปเขาชัยสน กวีชะโงกมองช่องต่าง ระหว่างคน เห็นเขาชนของชายอยู่ใกล้ทาง พวก

เด็ก ๆ น้อย ๆ ชายอ้อยอิ่ง บ้างขายลูกตะลิงปริง มะปริงมะปราง คนขายร้องบอกขายไม่ไกล เมื่อรถ ออกก็รีบอ้อมแม่น้ำว่าลาแล้ว นายสถานีโบกธงบอก เหตุการณ์ รถไฟผ่านเลยพ้นถึงต้นดอน กวีบรรยาย ถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นว่าตำรวจพาคนร้ายที่ปล้น ทรัพย์ และตำรวจเล่าให้ฟังว่าพามาจากป่าบอน จะ นำส่งไปจังหวัดเพื่อจัดการ และกวีได้บรรยายถึง ภาพระหว่างสองข้างทางที่เป็นนาข้าว ออกพรรษา รายเรียง กวีได้กล่าวว่าประเทศไทยเต็มเปี่ยมด้วย เผ่าพันธุ์ทรัพย์

ถึงจังหวัดพัทลุง กวีบรรยายว่ามีคนมากมาย หลายภาษา เมื่อเดินทางมาถึงรถไฟก็เข้าเทียบ ชานชาลา นายสถานีก็โบกธง และเห็นพวกกรรมกร ขนของรับจ้าง กวีกล่าวว่าระยะทางใกล้ไกลก็ต้อง ไปส่ง เพราะมีรายได้เป็นเหตุ ระหว่างเดินทางผ่าน สถานีปากคลอง สถานีแหลมเหนือ และสถานี นางหลง กวีได้รำพันถึงหญิงสาวที่ตนจากมา เมื่อ รถไฟมาถึงชะวอดตำรวจก็ตรวจค้นของผิด จับตัว และทำการจดข้อมูลส่วนตัว สอบสวนความจริงใน สิ่งให้เห็น และส่งโรงพักกิ่งชะวอด ระหว่างทางกวีได้ บรรยายว่า เห็นคนจนโซนนาน นุ่งผ้าขาด ถือไม้เท้า ในมือหนึ่งถือกะลา เขาคุยกันเป็นภาษาแจ็ก ดู ชูบซัดทั้งร่างเหมือนอย่างซาก นึกสยดสยอง เห็นคน

มากียกกะลาขึ้นประคอง ฟังวาจาไม่รู้ฟัง

กวีก็กล่าวว่ากึ่งชะวอดติดเขตนครศรีธรรมราช
เมื่อแต่ก่อนเป็นมณฑล และโดนยุบไปจากมณฑล
กลายเป็นจังหวัด เมื่อรถไฟแล่นมาถึงสถานีบ้านตุล
กวีบรรยายว่าเห็นฝรั่ง ยืนระนาวรอรถและกวีบรรยาย
ว่าเห็นสตรีเมียฝรั่งช่างสวยงาม

รถแล่นพักหนึ่งถึงทุ่งสง รถสงขลา รถสุราษฎร์
รถตรัง ต่างมาบรรจบกันที่ตรงนี้ และกวีได้เดินทาง
ต่อไปตรัง เมื่อถึงทับเที่ยงเวลาใกล้จะค่ำ
ดวงอาทิตย์ลับเงาภูเขา กวีลงจากรถก็ไปพักผ่อน
บ้านไก่เซ่ง กวีได้กล่าวถึงญาติมิตรที่แห่งนี้ว่าเหมือน
พี่น้องร่วมท้องมา เมื่อถึงที่หมายแล้วกวีกล่าวว่า
หยุดครบนิราศ หวังความรักจึงคิดเขียน และกล่าว
ว่าตนไม่ใช่กวีเลิศปัญญาความสามารถ แต่งนิราศ
ร้างระหว่างรัก ผู้อ่านฟังทั้งหลายอย่าได้คิดว่าร้ายฉัน
ปฏิภาณการแต่งยังไม่เต็มความสามารถ ช่วยดัดแก้
ให้หายผิด ได้อ่านคล่องท่องง่าย เมตตาจิตกับคน
เขียนกลอน ผู้ใดอ่านช่วยเสริม เพิ่มให้ด้วย ให้
สวยงามทางอักษร

วาระสุดท้ายหยุดรับคำอวยพร ขอสิ่งศักดิ์สิทธิ์
ทุกทิศในแผ่นภพให้อายุยืนยาว และเป็นสุขในทุก ๆ

ปี กวีได้จบบทนิราศด้วยการกล่าวขอพร

วิเคราะห์นิราศไปจังหวัดตรัง

เนื้อความในนิราศไปจังหวัดตรังกวีของ คลัง
สุขะปณณะพันธ์ เหมือนการจดบันทึกเรื่องราวและ
เหตุการณ์ที่กวีพบเจอ ณ สถานที่ต่าง ๆ ตลอด
การเดินทาง เรื่องราว ไม่ว่าจะเป็นวิถีชีวิต การ
ประกอบอาชีพหรือทำมาหากิน และอื่น ๆ ทั้งนี้
กล่าวได้ว่านิราศไปจังหวัดตรังเป็นนิราศบันทึก
ประสบการณ์ในการเดินทางของกวีเป็นสำคัญ
การรำพึงรำพันถึงหญิงสาวผู้เป็นที่รักเป็นเพียง
ส่วนหนึ่งของตัวบทนิราศเท่านั้น ครั้นนี้ผู้ศึกษา
จะกล่าวถึงผู้คนและสถานที่ในนิราศไปจังหวัดตรัง
และความเหมือนและความแตกต่างระหว่าง
วรรณกรรมนิราศภาคกลางและวรรณกรรมนิราศ
ภาคใต้ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ผู้คนและสถานที่ในนิราศไปจังหวัดตรัง

นิราศไปจังหวัดตรังเป็นนิราศที่แต่งโดยกวี
ปัญญาชนภาคใต้ในขณะเดินทางไปจังหวัดตรัง
ระหว่างทางที่กวีได้เดินทางผ่านย่อมมีเหตุการณ์
เรื่องราว สถานที่สำคัญต่าง ๆ สิ่งเหล่านี้จึงเป็น
องค์ประกอบสำคัญในการแต่งนิราศของกวีในครั้งนี้
เมื่อพิจารณาตัวบทนิราศไปจังหวัดตรังเห็นได้ว่า กวี
ได้บันทึกภาพทางสังคมในแต่ละสถานที่ที่ตนได้
เดินทาง ฉะนั้นผู้ศึกษาจึงสนใจศึกษาวิเคราะห์ผู้คน
และสถานที่ที่ปรากฏในนิราศไปจังหวัดตรัง ที่กวี
พบเห็นระหว่างการเดินทางที่ใช้สองเส้นทางหลัก คือ
เส้นทางเรือ และเส้นทางรถไฟ

ผู้คนและสถานที่ในนิราศไปเมืองตรังดัง
กล่าวนี้หมายถึงชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คนในด้านการ
ดำรงชีวิต และการประกอบอาชีพ กวีเริ่ม
เดินทางในเช้าวันเสาร์ที่ 9 เดือนกุมภาพันธ์ ปีแพะ
ช่วงแรกของการเดินทางนั้นกวีเดินทางด้วยเรือ

บางหมอบเป็นสถานที่แห่งแรกที่กวีบันทึก โดยกล่าวถึงภาพโรงเตาเผาอิฐและผู้คน ณ สถานที่แห่งนั้นดังกล่าว
นิราศว่า

เลี้ยวแลเห็นโรงเตาเผาอิฐ
เจ้าของชนพื้นก่อจ้อคี่
แต่ลำบากอยากเหลือเหงื่อไม่แห้ง
เผาตั้งเดือนเปื้อนปนผ้าชนชุก

ตั้งอยู่ติดชายชะลาวารีศรี
คว้นขึ้นที่ทางทอเป็นช่อชุก
เอาพื้นแยงเผาเลนไปจนสุก
ไฟติดลุกขึ้นถึงยอดตลอดเตา (หน้า 5)

ความข้างต้นกวีกล่าวถึงภาพการประกอบอาชีพของผู้คนริมชายทะเลที่มีการทำอิฐ ซึ่งเป็นภาพที่กวี
กล่าวถึงผู้คนที่ทำกิจกรรมดังกล่าวว่า เจ้าของชนพื้นเพื่อก่อไฟด้วยความลำบาก เหนื่อย ภาพดังกล่าวที่กวี
กล่าวถึงเป็นภาพที่แสดงถึงการประกอบอาชีพของผู้คนในช่วงนั้นว่าเป็นงานที่ทำโดยอาศัยแรงงานคน และ
เป็นงานที่อาศัยเวลาค่อนข้างนาน

การบันทึกการเดินทางของกวีในครั้งนี้ กวีบรรยายถึงสถานที่ต่าง ๆ ที่กวีพบเห็น โดยหลักแล้วกวีบรรยาย
ถึงภาพผู้คนในแต่ละสถานที่นั้น ๆ ดังที่เมื่อกวีเดินทางมาถึงแหลมจาก กวีบรรยายถึงสถานที่แห่งนั้นว่า

กระทั่งถึงแหลมจากข้างฟากขวา
เป็นหลั่นเรียงเคียงมาสายสาคร
เหลียวเห็นคนบนตะลิ่งวังสลอน
มีกำไรขาดทุนกันวุ่นวาย
ที่บ้างดักโปงฟางกลางสมุทร

เห็นคนมาแออัดแลสลอน
สง่าอนดูเพลินเจริญตา
บ้างหาคนอิงอ้อมมาซื้อขาย
บ้างลงพายเรือพาเที่ยวหากิน
มิได้หยุดทำกินเป็นนิตยสิน (หน้า3)

บทข้างต้นกวีบรรยายถึงภาพผู้คนจำนวนมากที่ทำการค้าขาย และดักโปงฟางกลางทะเล การบรรยาย
ของกวีดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงผู้คนจำนวนมากที่สัมพันธ์กันผ่านกิจกรรมการซื้อขาย หรือการประกอบอาชีพ
ที่ประกอบไปด้วยผู้ขายและผู้ซื้อ ซึ่งเป็นกิจกรรมที่คนในสังคมมีการสัมพันธ์กัน

การค้าขายดังกล่าวถือเป็นช่องทางการหาเลี้ยงชีพของคนในสังคมในช่วงเวลานั้น ซึ่งถือเป็นกิจกรรมทาง
เศรษฐกิจรูปแบบหนึ่งที่ได้รับคามนิยม การค้าขายในช่วงเวลาดังกล่าวนั้น นอกจากจะปรากฏในลักษณะ
ตลาดหรือสถานที่หนึ่งที่คนในสังคมมารวมกลุ่มกันแล้ว ยังปรากฏในลักษณะของการค้าขายแบบส่งออกสินค้า
จำนวนมาก ๆ ดังที่ปรากฏในลักษณะการค้าขายทางเรือ ดังกลอนนิราศอีกตอนหนึ่งว่า

วิตกพลางทางมาถึงท่าหยี
ยกชูปยอมมากมายกันรายเลียง
สามัคคีตัดไม้ขายเหี้ยเจี๊ยะ
ไม่เอนเอียงชักใบไปบ่อยาง

ไ้บ้านนี้จ้อจรรยขันจริงหนอ
เมื่อแต่ก่อนอาชีวะชาวท่าหยี
แกบรรทุกเรือใหญ่ใส่พอเพียง
ตั้งพันหมื่นดินดาดไม่หวดไหว

บรรทุกไปยังมีกุลีจ้าง

แต่ละกำกำไรหลายสต่างค์ (หน้า 9)

ความข้างต้นกวีก็กล่าวว่ามีอาชีพตัดไม้ขาย การค้าขายไม้ดังกล่าวอาจเป็นการค้าขายในลักษณะการส่งออก หรือขายจำนวนมาก ๆ เนื่องจากกวีก็กล่าวว่า บรรทุกลงเรือใหญ่ และกวีก็ยังกล่าวถึงกรรมกรผู้รับจ้างขนไม้อีกด้วย จะเห็นว่าในพื้นที่ท่าหยีแห่งนี้มีการตัดไม้เพื่อนำไปขาย ซึ่งถือเป็นอาชีพหลักของคนท่าหยีดังกลอนนิราศว่า

ขึ้นแจงไปจนตะบึงถึงเกาะแกง

ในบ้านนี้ไม่มีสิ่งอื่นขาย

มีแต่ไม้มากนักไม่พักแกลง

ตามชายคลองกองกล้าเหมือนกำแพง

ดูมากแรงใหญ่่น้อยตั้งร้อยพัน

ชาวบ้านเห็นที่ไม่ขัดสน

เพราะเป็นคนอุสาห์กล้าขายัน

ไม่เกียจคร้านการกิจคิดทุกวัน (หน้า 10)

การที่กวีกล่าวถึงการประกอบอาชีพหาเลี้ยงตนของคนท่าหยีนั้น กวียังแสดงทัศนะอีกว่า ชาวบ้านนี้เห็นที่ไม่ขัดสน เพราะเป็นคนกล้าขายัน ซึ่งแสดงให้เห็นถึงว่า นอกจากกวีได้กล่าวถึงสถานที่ ผู้คน หรืออื่น ๆ แล้ว กวียังแสดงความคิดเห็นหรือทัศนะของตนต่อสิ่งนั้น ๆ อีกด้วย

ในนิราศไปจังหวัดตรังจะเห็นได้ว่า การประกอบอาชีพของคนในสังคมหรือการหาเลี้ยงชีพของคนในสังคมนั้น โดยหลักปรากฏในรูปของการค้าขายที่หลากหลาย โดยสินค้าในการค้าขายนั้นมีทั้งสินค้าทางทะเล และไม้ ซึ่งสามารถกล่าวได้ว่า สินค้าเหล่านั้นถือเป็นวัตถุดิบที่ได้มาจากในพื้นที่ ฉะนั้นวัตถุดิบดังกล่าวถือเป็นต้นทุนให้การประกอบอาชีพและหาเลี้ยงชีพของคนในสังคมนั้นในช่วงเวลานั้น ดังกลอนนิราศที่กวีกล่าวว่า

ถึงท่าเตียนเห็นคนยลเนตรมุง

ทอดแหกุ้งอยู่ชายวารีศรี

เมียนั่งวัดคัตท่านสบายดี

เจ้าสามมีปล้าตัวอยู่หัวเรือ

แหขึ้นศอกลอกผ้าตั้งท่าขายับ

แล้วทอดบับลงในน้ำดูงามเหลือ

อาชีพตั้งเป็นนิตยไม่เคิดเบื่อ

ทำไว้เพื่อกันจ่ายตามรายวัน (หน้า 10)

ถึงปากพูนพูนเพิ่มเฉลิมนาม

เห็นอิสลามแออัดไม่ขัดสน

หาปลาได้ขายเลี้ยงชีวิตตน

ทุกเรือนเสวปักหลักโพงพาง (หน้า 15)

ความดังกล่าวข้างต้นกวีได้กล่าวถึงพื้นที่ท่าเตียนที่คนกำลังทอดแหกุ้งอยู่ชายทะเล และพื้นที่ปากพูนพูนที่กวีกล่าวว่า เห็นอิสลามอยู่เป็นจำนวนมาก ซึ่งทำการค้าขายสินค้าทางทะเลเป็นอาชีพ จากการกล่าวของกวีข้างต้นเป็นสิ่งที่สามารถยืนยันว่า คนในพื้นที่ต่าง ๆ นั้นประกอบอาชีพค้าขาย ซึ่งเป็นช่องทางในการทำมาหากิน เพื่อได้มาซึ่งรายได้ที่สามารถนำไปใช้จ่ายเลี้ยงชีวิตตน

การประกอบอาชีพหรือการทำมาหากินของคนในสังคมที่กล่าวมาทั้งหมดในช่วงต้นนั้นถือเป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจรูปแบบหนึ่งของคนในสังคม ซึ่งมีความหลากหลาย ได้แก่ การทำอาชีพ การค้าขายสินค้าที่มาจากทะเล ได้แก่ กุ้ง ปลา และการค้าขายไม้ ซึ่งกิจกรรมทางเศรษฐกิจทั้งหมดนี้อาศัยการคมนาคมทางน้ำโดยมีเรือ

เป็นพาหนะสำคัญในการลำเลียง ภาพที่กวีได้กล่าวในนิราศไปจังหวัดตรังเป็นภาพที่แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของผู้คนผ่านกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่คึกคัก โดยสินค้าที่นำมาขายล้วนแล้วเป็นสิ่งทีหามาจากในท้องถิ่นเป็นหลักหรือกล่าวได้ว่าเป็นวัตถุดิบจากท้องถิ่น กิจกรรมทางเศรษฐกิจดังกล่าวเป็นกิจกรรมที่ทำเพื่อหาเลี้ยงชีพในแต่ละวัน

กิจกรรมทางเศรษฐกิจดังกล่าวยังแสดงให้เห็นว่า ในช่วงเวลานั้นการค้าขายเป็นกิจกรรมที่ช่วยกันของคนในครอบครัว ดังเช่น การหาสินค้าทางทะเลเพื่อนำมาขาย หรือการค้าขายไม้ที่กวีกล่าวว่า ผู้คนมีความสามัคคี แสดงให้เห็นถึงการประกอบอาชีพของผู้คนในช่วงเวลานั้นว่ามีการทำร่วมกันภายในครอบครัวหรือบ้างภายในสังคม ซึ่งแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ของผู้คนผ่านกิจกรรมทางเศรษฐกิจในช่วงเวลานั้นที่มีความคึกคักและหนาแน่น

ในช่วงเวลาดังกล่าวนั้น เส้นทางคมนาคมที่ปรากฏในนิราศไปจังหวัดตรังมีทั้งทางน้ำและทางบก ซึ่งทางบกเป็นเส้นทางรถไฟ การเดินทางไปยังจังหวัดตรังในครั้งนี้กวีเดินทางทั้งทางน้ำโดยเรือและทางบกโดยรถไฟ การค้าขายที่ปรากฏจึงมีทั้งตามชายฝั่งทะเลและตามริมทางรถไฟ ดังกลอนนิราศว่า

จิตผ่องแผ้วถึงไปเขาชัยสน

เห็นเขาชนของขายอยู่ใกล้ทาง

ออกวิ่งล่อส่งชูอยู่ตามต่าง

สุกสว่างแดงเผินเขาเดินทน

ชะโงกมองช่องต่างระหว่างคน

พวกเด็ก ๆ น้อย ๆ ขายอ้อยช่อ

บางขายลูกตะลิงปริงมะปริงปราง

ร้องบอกขายไม้โกงกางละบาท (หน้า 19)

บทข้างต้นกวีกล่าวถึงการค้าขายระหว่างทางรถไฟที่เขาชัยสน โดยกล่าวว่า เห็นเขาชนของขายอยู่ใกล้ทาง ซึ่งบรรยายถึงเด็ก ๆ ที่ขายอ้อย ลูกตะลิงปริง มะปริงมะปราง พร้อมตะโกนเพื่อขายสินค้าดังกล่าว การขายดังกล่าวที่กวีได้บรรยายถึงเด็ก ๆ นั้นเป็นลักษณะของการเร่ขายตามเส้นทางรถไฟ เมื่อรถไฟเทียบชานชะลา เด็กน้อย ๆ เหล่านั้นก็จะส่งชูสินค้าทางหน้าต่าง เมื่อนึกภาพการค้าขายตามเส้นทางรถไฟในลักษณะดังกล่าวแล้ว จึงทำให้เห็นภาพการค้าขายตามสถานีรถไฟในปัจจุบัน

นอกจากกวีได้กล่าวถึงการค้าขายบริเวณริมทางรถไฟแล้ว กวียังกล่าวถึงภาพระหว่างทางผ่านรถไฟ ว่าเป็นนาข้าว ที่ออกรวงพราวรายเรียง ภาพนาข้าวดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงพื้นที่ภาคใต้ว่าเป็นชุมชนเกษตรกรรม และกวียังกล่าวถึงภาพกรรมกรที่ทำงานรับจ้างขนของอีกด้วย ดังความว่า

รถก็ผ่านล่องเลยครรไกรลับ

ออกรวงพราวรายเรียงเคียงสลั๊บ

อเนกนับเหลือคณคลนลา

คนก็มีมากมายหลายภาษา

นายสถานีวิโบกระบัดธง

ระยะทางใกล้ต้องไปส่ง

ทั้งสองข้างซ้ายขวาล้วนนาข้าว

ประเทศไทยไพบูลย์ประยูรทรัพย์

ถึงจังหวัดพัทลุงเจริญศรี

รถไฟเข้าเทียบชานชาลา

เห็นพวกทำกรรมกรขนของจ้าง

มีรายได้หมายเหตุเจตจำนง (หน้า 21)

วรรณกรรมนิราศจึงเป็นวรรณกรรมที่เกิดจาก
กวีต้องเดินทางไกลจากถิ่นที่อยู่อาศัยหรือจากหญิงสาวผู้เป็นที่รัก
ด้วยการเดินทางไปในอดีตที่ต้องใช้เวลาในการเดินทางค่อนข้างยาวนาน
กวีจึงมีการเขียนหรือบันทึกการพลัดพรากจากถิ่นที่อยู่อาศัย
หรือหญิงสาวผู้เป็นที่รัก ซึ่งการเขียนหรือการบันทึกดังกล่าว
เกิดจากอารมณ์สะเทือนใจของกวี

บทข้างต้นที่กวีได้กล่าวถึงเด็ก ๆ ที่ทำการค้าขายตามเส้นทางรถไฟหรือตามสถานีรถไฟ กรรมกรที่รับจ้าง
ขนของ แสดงให้เห็นถึงการทำมาหากินหรือการประกอบอาชีพของคนในสังคม ที่ทำการค้าขายเป็นหลัก

การกล่าวถึงผู้คนและสถานที่ในนิราศไปจังหวัดตรังนั้น นอกจากกวีได้กล่าวถึงการดำรงชีวิตของคนใน
แต่ละพื้นที่ในด้านการประกอบอาชีพแล้ว กวียังได้กล่าวถึงสถานที่สำคัญ ๆ ในแต่ละพื้นที่อีกด้วย ซึ่งในการ
เดินทางไปจังหวัดตรังในครั้งนี้กวีได้กล่าวถึงวัดแห่งหนึ่ง คือ วัดปากกรอ ที่มีรูปพระขนาดใหญ่ที่ตั้งอยู่ในลักษณะ
นอน ซึ่งในขณะนั้นยังอยู่ในช่วงกำลังสร้างยังไม่สำเร็จ ดังกลอนนิราศว่า

เขาเรียกบ้านแหลมจากวัดปากกรอ
บรรทมแสนยางพิสดาร
กำลังทำยังไม่สำเร็จผล
วัดไหนเทียบเปรียบได้หาไม่มี

ท่านคิดก่อรูปพุทโธระโหฐาน
โดยประมาณยี่สิบวาตะเกี
ดูโฉมณโรงพระนอนถาวรศรี
ย่อมเป็นที่เกิดศรัทธาชน (หน้า 4)

การกล่าวถึงวัดของกวีดังกล่าวข้างต้นแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของวัดในฐานะที่เป็นสถานที่ศรัทธาชน
และกวียังกล่าวถึงผู้ที่คิดสร้างรูปพระขึ้นมา การกล่าวของกวีจึงเห็นถึงคนในฐานะที่สัมพันธ์กับสถานที่ที่กวี
กล่าวถึง และเมื่อถึงวัดอีกแห่งหนึ่งกวีได้กล่าวถึงวัดดังกล่าวว่า วัดแห่งนี้ไม่เห็นสงฆ์ทรงปฏิบัติศีล พื้นที่วัด
สกปรก เนื่องจากชาวบ้านไม่การเจตนา ดังความว่า

พอถึงที่นำวัดทัศน
ในพื้นที่วัดสกปรกนักหนา

ไม่เห็นสงฆ์ทรงศีลปฏิบัติ
พวกชาวบ้านไม่การเจตนา (หน้า 9)

บทข้างต้นกวีได้กล่าวถึงวัดแห่งหนึ่งที่มีลักษณะต่างจากวัดแห่งแรกที่กวีกล่าวถึง ซึ่งกวีกล่าวว่า วัด
แห่งนี้ไม่มีสงฆ์ทรงปฏิบัติศีล ในพื้นที่วัดสกปรก เนื่องจากพวกชาวบ้านไม่มีความตั้งใจมุ่งมั่น หรืออีกสถานที่
หนึ่งที่กวีกล่าวถึงคือ กิ่งชะอวด นครศรีธรรมราช ดังกลอนนิราศว่า

กิ่งชะอวดติดเขตนครศรี
เมื่อแต่ก่อนเป็นมณฑลยลเหตุการ
มณฑลหายกลายเป็นจังหวัด

ธรรมราชธานีบุรีสถาน
ยุบเสียนานเนิ่นไปสมัยก่อน
ถูกตามรัฐปลาลังดังนุสรณ์ (หน้า 24)

บทข้างต้นกวีกล่าวถึงกิงชะวอดนครศรีธรรมราช โดยกวีกล่าวถึงนครศรีธรรมราชที่ในอดีตเคยเป็น มณฑล แต่เกิดเหตุการณ์ทำให้มณฑลดังกล่าวได้ ถูกยุบไปกลายเป็นจังหวัด ซึ่งการกล่าวของกวีใน ข้างต้นเห็นได้ว่า กวีได้กล่าวถึงสถานที่ต่าง ๆ โดย กล่าวโยงสัมพันธ์กับเหตุการณ์และเรื่องราวที่เกิดขึ้น

การกล่าวถึงสถานที่สำคัญ ๆ ของกวีที่ปรากฏ ในนิราศไปจังหวัดตรังนั้น กวีได้กล่าวในลักษณะที่ เชื่อมโยงกับผู้คนในสถานที่แห่งนั้นหรือเหตุการณ์ ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับสถานที่แห่งนั้น ดังนั้นผู้คนและ สถานที่ที่ผู้ศึกษาได้กล่าวถึงมาทั้งหมดในข้างต้นนั้น ถือเป็นการกล่าวถึงการบันทึกของกวีในนิราศไป จังหวัดตรังของผู้คนและสถานที่ที่ปรากฏ ทั้งวิถีชีวิต การประกอบอาชีพ สถานที่ที่สำคัญ ซึ่งกวีได้บันทึก ถึงสถานที่ต่าง ๆ เหล่านั้นในแง่ความสัมพันธ์ของ ผู้คนกับสถานที่แต่ละแห่งดังกล่าว การศึกษาในครั้งนี้ จึงเห็นถึงความเคลื่อนไหวของผู้คนในสังคมที่กวีได้ พบเห็นระหว่างการเดินทางตลอดการนิราศครั้งนี้

ความเหมือนและความแตกต่างระหว่าง วรรณกรรมนิราศภาคกลางและวรรณกรรม นิราศภาคใต้

วรรณกรรมนิราศเป็นวรรณกรรมรูปแบบหนึ่ง ของไทยที่มีมาอย่างยาวนาน วรรณกรรมนิราศเป็น วรรณกรรมที่เกิดขึ้นจากที่กวีต้องเดินทางพลัดพราก จากหญิงสาวผู้เป็นที่รัก หรือจากถิ่นที่อยู่อาศัยเพื่อ เดินทางไปที่ต่าง ๆ วรรณกรรมนิราศจึงมีลักษณะ สำคัญที่อารมณ์สะท้อนใจของกวีที่รำพึงรำพันถึง สิ่งที่ต้องจากมา โดยมีเนื้อหาหรือรายละเอียดเกี่ยวกับการเดินทางหรือประสบการณ์ในการเดินทาง เช่น เส้นทาง การเดินทาง วิธีการเดินทาง บ้านเรือน วิถีชีวิต ธรรมชาติ เหตุการณ์ต่าง ๆ เป็นต้น รายละเอียดดังกล่าว เป็นส่วนที่ถูกบรรจุในเนื้อหาของวรรณกรรมนิราศ

วรรณกรรมนิราศจึงเป็นวรรณกรรมที่เกิดจาก กวีต้องเดินทางไกลจากถิ่นที่อยู่อาศัยหรือจาก หญิงสาวผู้เป็นที่รัก ด้วยการเดินทางในอดีตที่ ต้องใช้เวลาในการเดินทางค่อนข้างยาวนาน กวีจึง มีการเขียนหรือบันทึกการพลัดพรากจากถิ่นที่อยู่ อาศัยหรือหญิงสาวผู้เป็นที่รัก ซึ่งการเขียนหรือ การบันทึกดังกล่าวเกิดจากอารมณ์สะท้อนใจ ของกวี ชุมเมือง ที่ปกรกุด (2523, น. 1-6) ได้กล่าว ถึงลักษณะเด่นของวรรณกรรมนิราศว่า กวีต้อง เดินทางไกล การเดินทางของกวีมักจะใช้ช้าง ม้า หรือเดินทางโดยเรือ การเดินทางของกวีจึงเป็น การเดินทางที่ต้องใช้เวลายาวนาน กวีจึงบันทึก สิ่งที่พบเห็นตั้งแต่เริ่มเดินทาง จนถึงจุดหมาย ปลายทางเป็นลายลักษณ์อักษร โดยมีการรำพึง รำพันถึงหญิงสาวผู้เป็นที่รักเป็นหัวใจของการแต่ง นิราศ การแต่งวรรณกรรมนิราศถือเป็นการนำเอา ผู้หญิงมาเป็นศูนย์กลางของการแต่ง ส่วนเรื่อง อื่น ๆ นั้นเป็นเพียงส่วนประกอบในการแต่งเท่านั้น และเปลื้อง ณ นคร (2514, น. 314, อ้างถึงใน อภาภรณ์ดิษฐเล็ก, 2547, น. 2) กล่าวถึงลักษณะ ที่เป็นหัวใจของวรรณกรรมนิราศว่า หัวใจของนิราศ คือ อารมณ์สะท้อนใจของกวีหรือทัศนะของกวี เมื่อพิจารณาถึงลักษณะของวรรณกรรมนิราศดังกล่าว ข้างต้นแล้วพบว่า หัวใจสำคัญของวรรณกรรมนิราศ คือ อารมณ์สะท้อนใจของกวี อันเกิดจากการ พลัดพรากจากถิ่นที่อยู่อาศัยและหญิงสาวผู้เป็น ที่รัก ส่วนเรื่องอื่น ๆ นั้นเป็นองค์ประกอบในการแต่ง นิราศเท่านั้น

เมื่อพิจารณาถึงลักษณะของวรรณกรรมนิราศ ดังกล่าวข้างต้น ถือเป็นลักษณะของวรรณกรรม นิราศในด้านเนื้อหาที่มีหัวใจที่อารมณ์สะท้อนใจ ของกวี ซึ่งในปัจจุบันลักษณะวรรณกรรมนิราศในด้าน เนื้อหาได้มีการเปลี่ยนแปลงไป ดังที่ พิเชฐ แสงทอง

(2559, น. 128) กล่าวว่า เมื่อกล่าวถึงวรรณกรรมนิราศมักจะนึกถึงบทประพันธ์ประเภทคำครวญถึงความรักความอาลัยในยามที่กวีต้องพลัดพรากจากถิ่นที่อยู่อาศัยหรือหญิงสาวผู้เป็นที่รัก ลักษณะดังกล่าวถือเป็นลักษณะวรรณกรรมนิราศก่อนยุคสมัยของสุนทรภู่ขึ้นไปเท่านั้น หลังจากยุคสมัยสุนทรภู่มาแล้ววรรณกรรมนิราศเริ่มเปลี่ยนแปลงไปสู่การบันทึกข้อเท็จจริงเชิงประสบการณ์มากขึ้น การรำพึงรำพันถึงคนรักกลายเป็นเพียงส่วนหนึ่งของตัวบทที่จะมีหรือไม่มีก็ได้

ความเปลี่ยนแปลงของวรรณกรรมนิราศดังกล่าวถือเป็นการเปลี่ยนแปลงของวรรณกรรมนิราศในด้านเนื้อหา จากลักษณะเนื้อหาของวรรณกรรมนิราศที่มีหัวใจสำคัญอยู่ที่อารมณ์สะท้อนใจของกวีที่ต้องพลัดพรากจากหญิงสาวผู้เป็นที่รักหรือที่ถิ่นอยู่อาศัย โดยที่เรื่องอื่น ๆ เป็นเพียงองค์ประกอบของการแต่งนิราศเท่านั้น ดังลักษณะวรรณกรรมนิราศที่ชุ่มเมื่อง ธิปกรกุล และเปลื้อง ณ นคร ได้กล่าวไว้ ต่อมาลักษณะวรรณกรรมนิราศได้มีการเปลี่ยนแปลงไป โดยที่วรรณกรรมนิราศเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงสู่การบันทึกข้อเท็จจริงเชิงประสบการณ์มากขึ้น อารมณ์สะท้อนใจหรือการรำพึงรำพันถึงหญิงคนรักกลายเป็นเพียงส่วนหนึ่งของตัวบทที่จะมีหรือไม่มีก็ได้ ดังคำกล่าวของพิเชฐ แสงทอง ที่ยกมาในข้างต้น เมื่อพิจารณาความเปลี่ยนแปลงของวรรณกรรมนิราศดังกล่าวแล้วถือเป็นการเปลี่ยนแปลง

ในลักษณะของเนื้อหาที่กวีเขียนหรือบันทึกในวรรณกรรมนิราศ

อย่างไรก็ตาม ลักษณะวรรณกรรมนิราศดังกล่าวที่กล่าวมาถือเป็นลักษณะวรรณกรรมนิราศภาคกลาง ในการศึกษาครั้งนี้ผู้ศึกษาต้องการศึกษาถึงความเหมือนและความแตกต่างของวรรณกรรมนิราศภาคกลางกับวรรณกรรมนิราศภาคใต้ เพื่อเห็นถึงลักษณะร่วมและความแตกต่างของวรรณกรรมนิราศภาคกลางกับวรรณกรรมนิราศภาคใต้ โดยวรรณกรรมนิราศภาคใต้ที่นำมาเป็นตัวบทศึกษาในครั้งนี้ คือ วรรณกรรมนิราศไปจังหวัดตรัง ซึ่งจะพิจารณาลักษณะร่วมและความต่างดังกล่าวในแง่มุมของ “รูปแบบ” ในการแต่งวรรณกรรมนิราศของกวี

วรรณกรรมนิราศไปจังหวัดตรัง แต่งโดย คลิ่งสุขชะปุนณะพันธ์ ซึ่งถือเป็นกวีปัญญาชนชาวบ้าน การเขียนนิราศของกวีเป็นงานที่ตั้งใจเขียนเพื่อจำหน่ายหารายได้ โดยพิจารณาความจากปกนิราศที่กวีกล่าวว่า “ถ้าท่านซื้อไปอ่านคงบานชื่น ทรพย์จะคืนไหลเข้าสักเก้าไห” ความดังกล่าวนี้สามารถตีความได้ว่า จุดมุ่งหมายประการหนึ่งของกวีในการเขียนนิราศคือ จำหน่ายเพื่อหารายได้ กล่าวได้ว่าการเขียนนิราศของกวีภาคใต้ในช่วงเวลานั้นเป็นหนทางหนึ่งในการหาเลี้ยงชีพด้วย

การพิจารณา “รูปแบบ” นิราศไปจังหวัดตรังครั้งนี้ ผู้ศึกษาจะแบ่งเป็น 3 ส่วนด้วยกัน ได้แก่ ลำนวนเริ่มนิราศ ลำนวนนิราศ และลำนวนจบนิราศ ดังผู้ศึกษาจะกล่าวถึงรายละเอียดต่อไปนี้

1. ส่วนวนเริ่มนิราศ

ส่วนวนเริ่มนิราศมักจะเริ่มด้วยการแสดงอารมณ์สะท้อนใจของกวีที่จะต้องเดินทางจากหญิงสาว ผู้เป็นที่รัก มีการกล่าวถึงเหตุผลที่จะต้องจาก กล่าวถึงวันเวลาที่ออกเดินทาง กล่าวอำลาถิ่นที่อยู่อาศัย หรือบอกชื่อผู้แต่ง หรือสถานที่ซึ่งเป็นจุดมุ่งหมายของการเดินทางในครั้งนี้

นิราศไปจังหวัดตรังปรากฏส่วนวนเริ่มนิราศในลักษณะดังที่กล่าวมาในข้างต้น กล่าวคือ กวีเริ่มด้วยบทประณามพจน์ ต่อด้วยบอกกล่าวถึงวันเวลาที่ออกเดินทาง ดังกลอนนิราศว่า

เป็นนิราศไปเมืองตรังตั้งไยหา

ลุกขึ้นมองนาฬิกาเวลาดี

กุมภาพันธ์วันที่เก้าเช้าวันเสาร์

ปีมะแมแยกตกขาคาตา

กำหนดดีสิบเอ็ดเสร็จแล้วจร

กำสรดเศร้าจากไปฤทัยถอน (หน้า 2)

นอกจากคำประณามพจน์และบอกวันเวลาที่ออกเดินทางของกวีแล้ว ในส่วนวนเริ่มนิราศปรากฏบทฝากนางผู้เป็นที่รัก กวีได้แสดงความห่วงหาอาลัย ความรัก และความกังวลใจเมื่อกวีต้องเดินทางพลัดพรากจากหญิงสาวผู้เป็นที่รัก เนื่องจากกล่าวว่าจะต้องสูญเสียหญิงสาวผู้เป็นที่รัก กวีจึงมีการฝากหญิงสาวผู้เป็นที่รักไว้กับสิ่งต่าง ๆ เพื่อเป็นการดูแลหญิงสาวผู้เป็นที่รักแทนตน เพื่อความปลอดภัย ในนิราศไปตรังปรากฏในลักษณะการฝากหญิงสาวผู้เป็นที่รักให้เทวดาอันศักดิ์สิทธิ์ช่วยดูแลรักษาใจอย่าให้หญิงสาวผู้เป็นที่รักไปพึงพอใจกับชายอื่น ดังกลอนนิราศว่า

ลงนาวาหน้าหน้าโรงอิฐจิตแทบคลอน

ขอเดชะเทพารักษ์อันศักดิ์สิทธิ์

ขออย่าให้ใจน้องเป็นสองอัน

แม้ผู้ใดใครหนอมาก่อกิจ

ช่วยดลใจอย่าให้ไปสมัครชาย

แล้วยกกรขึ้นประนมบังคมครคร

ช่วยดลจิตแก้วตาโมราขวัญ

รักแต่ฉันจนสิ้นชีวิตราย

ลอบเกี่ยวมิตรล่องโคมแม่โถมฉาย

ได้เหมือนหมายแล้วจะมีบายศรีพลัน (หน้า 3)

บทข้างต้นเป็นบทฝากนางที่กวีได้ฝากหญิงสาวผู้เป็นที่รักให้เทวดาดูแลรักษาให้ปลอดภัยจากชายอื่น ซึ่งการฝากนางไว้ให้เทวดาสังศักดิ์สิทธิ์ดูแลถือเป็นจารีตนิยมในการแต่งวรรณกรรมนิราศ ที่มีกวีฝากนางผู้เป็นที่รักไว้กับสิ่งของหรือสถานที่ต่าง ๆ

สำหรับส่วนวนเริ่มนิราศไปจังหวัดตรังนั้นพบว่า ปรากฏบทประณามพจน์ การบอกวันเวลาของการเดินทาง และบทฝากนาง เมื่อพิจารณาส่วนต่าง ๆ ดังกล่าวจะเห็นว่า ส่วนวนเริ่มนิราศไปจังหวัดตรังซึ่งเป็นวรรณกรรมนิราศภาคใต้มีลักษณะเหมือนกับส่วนวนเริ่มนิราศภาคกลาง

2. ส่วนวนนิราศ

ส่วนวนนิราศได้แก่ บทพรรณนาสถานที่ บทพรรณนาความรัก ความอาลัยและความเศร้าโศก ความทุกข์ของกวีที่ต้องจากหญิงสาวผู้เป็นที่รัก แทรกด้วยบทธรรมชาติและบทเปรียบเทียบ

จากการศึกษานิราศไปตรังพบว่า การพรรณนาของกวีที่ต้องพลัดพรากนั้นปรากฏใน 2 ลักษณะ ได้แก่ พรรณนาสถานที่ที่กวีพบเห็นตามสภาพความเป็นจริง การพรรณนาสถานที่โดยโยงไปสัมพันธ์กับหญิงสาวผู้เป็นที่รัก

2.1 พรรณนาสถานที่ที่กวีพบเห็นตามสภาพความเป็นจริง

การพรรณนาสถานที่ที่กวีพบเห็นตามสภาพความเป็นจริง เช่น เมื่อกวีเดินทางมาถึงแหลมจาก กวีได้พรรณนาสถานที่แห่งนี้ว่ามีผู้คนค้าขายเป็นจำนวนมาก ดังกลอนนิราศว่า

กระทั่งถึงแหลมจากข้างฟากขวา	เห็นคนมาอัดแอแลสลอน
เป็นหลั่นเคียงเคียงมาขายสาร	สง่าองดูเพลินเจริญกาย
เหลียวเห็นคนบนตะลิ่งวังสลอน	บ้างหาบคองอึ้งอ้อมมาซื้อขาย
มีกำไรขาดทุนกันวุ่นวาย	บ้างลงพายเรือพาเที่ยวหากิน
ที่บ้างดักโพงพางกลางสมุทร	มิได้หยุดทำกินเป็นนิยต์สิน (หน้า 3)

บทข้างต้นกวีได้พรรณนาถึงสถานที่แห่งหนึ่งที่กวีเดินทางมาถึง คือ แหลมจาก การพรรณนาของกวีดังกล่าวเป็นการพรรณนาสถานที่ที่กวีพบเห็นตามสภาพความเป็นจริง โดยพรรณนาว่าเมื่อมาถึงแหลมจาก กวีเห็นผู้คนจำนวนมาก ทั้งค้าขาย และดักโพงพางกลางทะเล ซึ่งถือเป็นการพรรณนาตามสภาพความเป็นจริงที่กวีพบเห็นระหว่างการเดินทาง

2.2 การพรรณนาสถานที่โดยโยงไปสัมพันธ์กับหญิงสาวผู้เป็นที่รัก

การพรรณนาสถานที่โดยโยงไปสัมพันธ์กับหญิงสาวผู้เป็นที่รักปรากฏในหลายลักษณะ เช่น การพรรณนาในลักษณะการคร่ำครวญ หรือการพรรณนาในลักษณะการเปรียบเทียบสิ่งที่พบเห็นกับการพลัดพรากของกวี ดังกลอนนิราศว่า

เห็นเตาร้างเหมือนพี่ร้างสวาสดีรัก	อกจะหักในกระแสเจียวแม่เหย
ร้างเหมือนเตาเผาอิฐจิตไม่สบาย	ไ้ออกเอยครวครวระห่ำจำเพาะเป็น
พี่พลัดพรากจากรักมาพักนี้	สักกี่ปีหนพบมาพบเห็น
นึกแล้วน้ำตาตกชกกระเซ็น	เกือบจะเป็นโรคจิตระอิดระอา (หน้า 10-11)

บทข้างต้นกวีพรรณนาถึงสถานที่แห่งหนึ่งที่กวีพบเห็นเตาเผาอิฐที่ถูกทิ้งร้าง ซึ่งพรรณนาใน 2 ลักษณะ คือ พรรณนาในลักษณะการคร่ำครวญ และพรรณนาในลักษณะการเปรียบเทียบเตาร้างว่าเหมือนกวีที่ต้องร้างรักมา หรืออีกบทที่พรรณนาสถานที่ในลักษณะการเปรียบเทียบ ดังกลอนนิราศว่า

ถึงท่าเนียนซื้อซื้อเนียนเหมือนเนื้อน้อง	พี่นึกขอล่องโคมแม่โฉมฉิม
นึกถึงเนียนเนียนจะตายวายชีวิน	ไม่สิ้นสุดแล้วน้องรักของชาย (หน้า 6)

บทข้างต้นกวีพรรณนาสถานที่ที่มีชื่อว่าทำเนียบ โดยพรรณนาในลักษณะการเปรียบเทียบกับลักษณะผิวพรรณของหญิงสาวผู้เป็นที่รัก ซึ่งถือเป็นการเปรียบเทียบที่นำลักษณะ 2 สิ่งที่มีลักษณะเหมือนหรือคล้ายคลึงกันมากมาเปรียบ คือ ชื่อสถานที่กับลักษณะผิวพรรณของหญิงสาวผู้เป็นที่รัก

จะเห็นได้ว่าสำนวนนิราศไปจังหวัดตรังมีลักษณะเหมือนกับสำนวนนิราศภาคกลาง กล่าวคือ การพรรณนาสถานที่ ความรัก ความอาลัย หรือความทุกข์ที่กวีต้องพลัดพรากจากหญิงสาวผู้เป็นที่รักนั้น การพรรณนาของกวีปรากฏใน 2 ลักษณะ คือ พรรณนาสถานที่ที่กวีพบเห็นตามสภาพความเป็นจริง และพรรณนาสถานที่โดยโยงไปสัมพันธ์กับหญิงสาวผู้เป็นที่รัก

3. สำนวนจบนิราศ

สำนวนจบนิราศส่วนใหญ่จะจบด้วยการบอกจุดประสงค์ในการแต่ง บ้างจบด้วยการกล่าวถ่อมตนและฝากผลงานเพื่อให้วีรชนหลังได้ปรับปรุงแก้ไขต่อไป บ้างจบด้วยการกล่าวขอให้ผลงานของตนมีชื่อเสียงคู่ฟ้าดิน

นิราศไปตรังปรากฏสำนวนจบนิราศในลักษณะที่กวีกล่าวถ่อมตน ให้คนรุ่นหลังช่วยเปลี่ยนแปลงแก้ไขให้ดีขึ้น และต่อด้วยการกล่าวขอพรตามความประสงค์ ดังความว่า

หยุดเอวังตั้งครจบนิราศ	หวังสาวทึงประดิษฐ์คิดเลขา
ไม่ใช่พรรณนักกวีเลิศปรีชา	แต่นิราศระหวางรัก
ผู้อ่านฟังทั้งหลายอย่าได้ติ	อุดรว่าร้ายฉันให้หนัก
กลอนบกเหนื่อเหลือบกติดกกัก	ได้ศักรรคติดก็หนักแล้วคิด
ปฏิภาณการแต่งยังแข็งขัด	ช่วยเปลี่ยนดัดแก้ถ่ายให้หายผิด
ได้อ่านคล่องท่องง่ายให้หัวคิด	เมตตาจิตกับคนนิพนธ์กลอน
ผู้ใดอ่านวนเสริมเพิ่มให้ด้วย	ให้งามสวยแหลมหลักทางอักษร (หน้า 29)

บทข้างต้นเป็นบทจบนิราศไปจังหวัดตรัง กวีได้กล่าวถึงการแต่งหรือการเขียนนิราศของตนในครั้งนี้ ซึ่งกวีได้กล่าวถ่อมตนว่า หากมีใครอ่านช่วยแก้ไข ดัดแปลงในสิ่งที่ผิด และกวีได้กล่าวว่าตนไม่ใช่ชนกวีที่มีความสามารถเลิศเลอ จึงหวังให้คนที่มาอ่านช่วยแก้ไขและเพิ่มเติม และสุดท้ายกวีจบด้วยการกล่าวขอพร ดังความว่า

วาระสุดหยุดคำนับรับเอาพร สดวารสุขขังมั่งคะโล ขออั่งอิงสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทุกทิศจบ...
สุขขังให้เป็นสุขทุกๆ ปี พะลังมีแต่กำลังพะลัง เทอญ. (หน้า 29)

สำนวนจบนิราศของกวี กล่าวถึงความถ่อมตนของตนในการเขียนนิราศในครั้งนี้ และขอให้ผู้อ่านช่วยแก้ไขเพิ่มเติมในสิ่งที่ตนเขียน และจบด้วยการขอพร

อย่างไรก็ตาม การศึกษาความเหมือนและความแตกต่างของวรรณกรรมภาคกลางกับวรรณกรรมนิราศ

ไปจังหวัดตรังซึ่งเป็นวรรณกรรมนิราศภาคใต้ที่แต่งโดยกวีภาคใต้ การศึกษาในครั้งนี้ที่พิจารณา “รูปแบบ” ในการเขียนของกวีโดยแบ่งเป็น 3 ส่วนด้วยกัน ได้แก่ ส่วนเริ่มนิราศ ส่วนนิราศ และส่วนจบนิราศ จากการศึกษาพบว่า การแต่งวรรณกรรมนิราศไปตรังมีรูปแบบในการแต่งแบบเดียวกับการแต่งนิราศภาคกลาง คือ ในสำนวนเริ่มนิราศมีบทประณามพจน์ การบอกวันเวลาของการออกเดินทางของกวี และมีบทฝากนาง สำนวนนิราศกวีได้พรรณนาสถานที่ใน 2 ลักษณะ ได้แก่ พรรณนาสถานที่ตามสภาพความเป็นจริงที่กวีพบเห็น และพรรณนาสถานที่โดยโยงสัมพันธ์กับหญิงสาวผู้เป็นที่รัก และสำนวนจบนิราศ กวีได้กล่าวถ่อมตน ให้ผู้อ่านช่วยแก้ไขเพิ่มเติมในสิ่งที่กวีเขียนในนิราศไปจังหวัดตรังในครั้งนี้ และกวีจบด้วยการกล่าวขอพร ทั้งนี้แม้ในด้าน “รูปแบบ” ในการแต่งนิราศไปจังหวัดตรังของกวีนั้นเป็นแบบเดียวกันกับการแต่งนิราศภาคกลาง แต่การแต่งนิราศไปจังหวัดตรังในครั้งนี้กวีมีการใช้คำศัพท์ภาษาถิ่นใต้หรือภาษาใต้อยู่เป็นจำนวนมาก ซึ่งถือเป็นลักษณะเฉพาะหรือความแตกต่างของนิราศไปจังหวัดตรังกับวรรณกรรมนิราศภาคกลาง ■

เอกสารอ้างอิง

- คลัง สุขชะบุณณะพันธ์. (2496). **นิราศไปจังหวัดตรัง**. สงขลาพานิช: สงขลา.
- ชุ่มเมือง ทีปรกุล. (2523). **วรรณกรรมนิราศ**. พิมพ์ครั้งที่ 3. ตราเสือการพิมพ์: นครราชสีมา.
- พิเชฐ แสงทอง. (2559). **วรรณกรรมท้องถิ่นเชิงวิเคราะห์**. พิมพ์ครั้งที่ 3. ศูนย์ทะเลทราบสงขลา: พัทลุง.
- สายทิพย์ นุกุลกิจ. (2523). **นิราศวรรณคดี**. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ บางเขน: กรุงเทพฯ.
- อาภาภรณ์ ดิษฐเล็ก. (2547). **พัฒนาการของนิราศร้อยแก้ว**. (วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพฯ.
- เอมอร ขจิตตะโสภณ. (2539). **จารัตินิยมทางวรรณกรรมไทย: การศึกษาวิเคราะห์**. ต้นอ่อน: กรุงเทพฯ.